ונאמר שמתניתין מני – כמי היא, כרבנן היא הסוברים שאין עני זוכה אלא לעצמו, ואין אדם זוכה במציאה אלא לעצמו, ולכן לא זכה הרוכב במציאה. אלא אי אמרת – אבל אם תאמר שבעשיר ועני – בעשיר שליקט לעני מחלוקת, אבל מעני לעני – בעני שליקט לעני דברי הכל זכה לו, אם כן הא מני – משנתינו כמי היא, הרי לא רבנן ולא רבי אליעזר היא, שהרי כולם מודים שהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, ובמשנתינו מבואר שלא קנה חבירו. אמר ליה עולא, מתניתין – משנתינו מדברת דאמר המגביה שהגביה בתחילה עבור עצמו ולא עבור חבירו, ואומרת המשנה שנאמן וזכה במציאה.

הגמרא מדייקת מהסיפא של המשנה כדברי עולא: הכי נמי מסתברא – כך גם מסתבר, שהמשנה מדברת באופן שהמגביה לא אמר שהגביה עבור חבירו, דקתני – ששנינו בסיפא, אם משנתנה לו – אם רק אחרי שנתן את המציאה לרוכב אמר המגביה אני זכיתי בה מתחילה, לא אמר כלום והיא של הרוכב. ומדייקת הגמרא, 'תחילה' בסיפא למה לי, הרי פשיטא שאף על גב דלא אמר 'תחילה' – שאף אם לא פירש שזכייתו במציאה היתה קודם שמסרה לרוכב, תחילה קאמר – זו כוונתו. אלא לאו – אלא ודאי ש'אני זכיתי בה תחילה' הכוונה משעת ההגבהה, והא קא משמע לן שגם בריישא של המשנה שהמגביה זכה במציאה, מדובר דאמר שאף בתחילה הגביה את המציאה לעצמו.

הגמרא מתרצת את הקושיא מדיוק זה על רב נחמן: ואידך – ורב נחמן יפרש, שאת המילה 'תחילה' תנא – שנה התנא בסיפא לנלוות – לגלות לנו על הריישא, שרק בסיפא שנאמר 'תחילה' מדובר דאמר 'תחילה' – שהמגביה טוען שזכה במציאה עוד היתה בידו, אבל בריישא שלא נאמר 'תחילה' מדובר אף דלא אמר 'תחילה' – כשאינו טוען שזכה במציאה כשהגביהה, אלא רק שהתכוין לזכות בה אחר שהגביהה, ומכל מקום זכה בה, משום שהמגביה מציאה לחבירו לא זכה חבירו, והמגביה זכה במציאה מן ההפקר.

הגמרא מבררת את דין המגביה מציאה לחבירו: רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו – אומרים שניהם, המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, מאי טעמא, משום שהתופס מציאה עבור חבירו הוי – הרי הוא כתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, דהיינו שתופס רכוש של לווה בשביל חבירו הנושה בו, ובכך מפסיד את שאר הנושים, שלא יהיה להם ממה לגבות את חובותיהם, והתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, מי שעבורו תפס לא קנה, מפני שאין לתופס שייכות וכח בדבר, שיוכל לזכות לחבירו ולחוב לאחרים. וכן התופס מציאה עבור אדם אחר, מפסיד בכך את כל בני העולם מלזכות בה, ולכן לא זכה.

הגמרא מקשה על השיטה שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו: איתיביה – הקשה רבא לרב נחמן מהברייתא, מציאת פועל – שכיר המוצא מציאה בזמן עבודתו, המציאה לעצמו. ומפרשת הברייתא, כמה דברים אמורים, בזמן שאמר לו בעל הבית 'נגש עמי היום' או 'עדור עמי היום', דהיינו שנשכר למלאכה מסוימת, והגבהת המציאה אינה כלולה בה, אבל אם אמר לו בעל הבית 'עשה עמי מלאכה היום', דהיינו ששכרו בלי לפרש מלאכה מסוימת, כל מלאכה שיעשה באותו יום כלולה בשכירותו, וגם הגבהת מציאות, ולפיכך מציאתו של בעל הבית הוא. ומוכח מהברייתא שאדם יכול לזכות במציאה עבור אדם אחר. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב נחמן, שאני – שונה פועל, משום דידו כיד בעל הבית הוא, כי הוא קנוי לו לזמן השכירות, וכשם שבעל הבית יכול לזכות לעצמו, כך שכירו זוכה עבורו.

מקשה הגמרא: והאמר רב, פועל יכול לחזור בו משכירותו אפילו בחצי היום – אף שכבר התחיל בעבודה, ואם ידו כיד בעל הבית איך יכול לחזור בו. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב נחמן, כל דלא חדר ביה – כל עוד שלא חזר בו, כיד בעל הבית הוא, וכי חדר ביה – וכשחזר בו, הרשות בידו לא משום שאין ידו כיד בעל הבית, אלא משום מעמא אחרינא הוא, דכתיב (ויקרא כה נה) 'כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, דהיינו בני אדם, ומכאן לומדים שהפועל אינו כעבד של בעל הבית, שלא יוכל לחזור בו ולקבל את שכרו על מה שכבר עשה.

רבי יוחנן חולק ופוסק שהמגביה מציאה לחבירו זכה חבירו: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו: אמר חבירו, ואם תאמר – ואם תקשה ממשנתינו, שמשמע ממנה שהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, יש לתרץ שהטעם שהרוכב לא זכה במציאה הוא משום דאמר הרוכב למגביה 'תנה לי' ולא אמר 'זכה לי', ובלשון זו לא עשה את חבירו שליח לזכות לו בה עד שיתננה לו, ולכן כשחבירו הגביה עבורו את המציאה עדיין לא זכה בה הרוכב, והמגביה יכול לחזור בו ולזכות בה לעצמו:

משנה

משנה זו עוסקת במי שהשתדל לזכות במציאה בדרך שאינה מועילה לקנותה. מי שראה את המציאה מונחת על הארץ, ונפל עליה, וסבור היה שבכך זכה בה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה, ולא הראשון, משום שנפילה על חפץ אינה קנין מועיל:

גמרא

הגמרא מביאה את תקנת קנין ארבע אמות שממנה מובן החידוש במשנה: אמר רישׁ לקישׁ משום – בשם אבא כהן ברדילא, ארבע אמות של אדם – שמסביב האדם קונות לו חפץ המונח בהן בכל מקום שהוא עומד, [מאי טעמא], תקינו רבנן דלא אתי לאנצויי – תיקנו חכמים שארבע אמותיו של אדם יקנו לו, כדי שלא יבואו אנשים לידי מריבה. הגמרא מביאה שתי קושיות שהוקשו על דין זה: אמר אביי, מותיב – הקשה רב חייא בר יוסף על דין זה ממשנה במסכת פאה. אמר רבא, מותיב – הקשה רבי יעקב בר אידי על דין זה ממשנה בסדר נזיקין, היא משנתינו. מפרשת הגמרא: איזוהי המשנה שעליה אמר אביי מותיב רב חייא בר יוסף פאה, ששנינו במשנה (פאה פ"ד מ"ג), עני שנטל מקצת פאה שליקט כבר, וזרק אותה על השאר – על פאה שעדיין לא נלקטה כדי לזכות בה, אין לו בה כלום – לא באותה שליקט ולא באותה שעליה זרק את שלו, וכן אם נפל לו עליה – על פאה שלא נלקטה כדי לזכות בה, או שפרס טליתו עליה כדי לזכות בה, מעבירין אותו הימנה, שאין אלו מעשים המועילים לקנות, וקונסים אותו ולוקחים מידו אפילו מה שכבר נטל. וכן בעומר של שכחה, אם ביקש עני לקנותו בדרכים אלו. ומקשה רבי חייא בר יוסף, ואי אמרת – ואם אתה אומר שארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום, נקנו ליה ארבע אמות דידיה – יקנו לעני ארבע אמותיו, ומדוע אמרה המשנה שאם נפל על הפאה לוקחים לו אותה.

מתרצת הגמרא: הכא במאי עסקינן, דלא אמר אקני – כשלא אמר שחפץ לקנותה על ידי קנין ארבע אמות, ולכן לא קנה. שואלת הגמרא: ואי תקון רבנן – אם חכמים תיקנו קנין זה, כי לא אמר מאי הוי – מה בכך שהוא לא אמר, יקנו לו ארבע אמותיו גם בלי שיאמר. מיישבת הגמרא: ביון דנפל על הפאה גלי דעתיה – גילה דעתו דכבנפילה ניחא ליה דינקני – שנח לו לקנות את הפאה בנפילתו עליה, ואילו בארבע אמות לא ניחא ליה דינקני – לא נח לו לקנות.

רב פפא מתרץ באופן אחר: **רַב פָּפָּא אָמַר, כִּי תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן** – כשחכמים תיקנו לאדם קנין **אַרְבַּע אַמּוֹת**, תיקנו זאת רק **בְּעָלְמָא** – במקום שיש רשות לכל אדם, אבל **בְּשָׂדֶה דְּבַעַל הַבַּיִת** – של אדם אחר **לָא תַּקִּינוּ לֵיהּ רַבָּנַן** – לא תיקנו חכמים קנין ארבע אמות, ולכן עני העומד בשדה חבירו אינו זוכה בפאה שבארבע אמותיו. **וְאַף עַל גַּב דְּזָכֶה לֵיהּ רַחֲמָנָא בְּנִזְיָהּ** – ואף שהתורה נתנה לעני זכות להלך בשדהו של בעל הבית, **כִּי זָכֶה לֵיהּ רַחֲמָנָא לְהִלּוֹכֵי בָּהּ וּלְנַקּוֹטֵי פֵּיאָה** – כל מה שהתורה זיכתה לו בשדה הוא להלך בה וללקט פאה, אבל **לְמֵיהֲוֵי חֲצֵירוֹ לָא זָכֶה לֵיהּ רַחֲמָנָא** – זכות בשדה חבירו שתחשב כשלו, ויקנה בה בארבע אמות, התורה לא זיכתה לו.

מבארת הגמרא: איזוהי המשנה שעליה **אָמַר רָבָא מוֹתִיב רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי נְזִיקִין**, ששנינו במשנתינו, **רָאָה אֶת הַמְּצִיאָה וְנָפַל לוֹ עָלֶיהָ, וּבָא אַחֵר וְהֶחֱזִיק בָּהּ, זֶה שֶׁהֶחֱזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ**, ולא הראשון. ומקשה רבי יעקב, **וְאִי אָמְרַתְּ** – ואם אתה אומר **שְׁאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם קוֹנוֹת לוֹ בְּכָל מָקוֹם, נִקְנוּ לֵיהּ** – יקנו לנופל **אַרְבַּע אַמּוֹת דִּידֵיהּ** – ארבע אמותיו את המציאה, ומדוע הנוטלה זכה בה. מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – במה עוסקת משנתינו **דְּלֹא אָמַר אֶקְנֵי** – כשלא אמר שחפץ לקנותה על ידי קנין ארבע אמות. שואלת הגמרא: **וְאִי תַּקּוֹן רַבָּנַן** – אם חכמים תיקנו קנין זה, **כִּי לֹא אָמַר מַאי הָוֵי** – מה בכך שלא אמר, יקנו לו ארבע אמותיו גם בלי שיאמר. מפרשת הגמרא: **בֵּיוָן דְּנָפַל עָלֶיהָ גַּבֵּי דַּעְתֵּיהּ** – גילה דעתו **דִּבְנִפֵּילָה נִיחָא לֵיהּ דְּנִקְנֵי** – שנח לו לקנותה בנפילה, **וּבְאַרְבַּע אַמּוֹת לֹא נִיחָא לֵיהּ דְּנִקְנֵי** – לא נח לו לקנות.

רב ששת מתרץ באופן אחר: **רַב שֵׁשֶׁת אָמַר, כִּי תַּקִּינוּ רַבָּנַן** – כשחכמים תיקנו קנין ארבע אמות בתיקנו זאת רק **בְּסִמְטָא** – מקום השייך לרבים ואינו רשות הרבים, **דְּלֹא דָּחֲקֵי רַבִּים** – שאין רבים דוחקים שם, אולם **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים דְּקָא דָּחֲקֵי רַבִּים** – שהרבים מהלכים בה בצפיפות, **לֹא תַּקִּינוּ רַבָּנַן.**

מקשה הגמרא: **וְהָא** – והרי ריש לקיש שאמר שארבע אמותיו של אדם קונות לו, **בְּכָל מָקוֹם קָאָמַר**, וגם רשות הרבים ושדה חבירו בכלל זה. מתרצת הגמרא: **כָּל מָקוֹם** הכוונה **לְאַתּוֹיֵי** – לרבות רק את **צִידֵי רְשׁוּת הָרַבִּים** הסמוכים לכתלים שאין דרך בני אדם לעבור שם, אבל לא את רשות הרבים עצמה ולא את שדה חבירו.

הגמרא מביאה דין נוסף שאמר ריש לקיש בשם אבא כהן ברדלא: **וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מַשּׁוּם אַבָּא כֹּהֵן בַּרְדְּלָא, קְטָנָה שלא מלאו לה שתים עשרה שנים ויום אחד, אֵין לָהּ קנין חָצֵר**, שאם בעלה זרק גט לתוך חצירה אינה מגורשת, **וְאֵין לָהּ קנין אַרְבַּע אַמּוֹת**, שאם זרק לה גט לתוך ארבע אמותיה אינה מגורשת. **וְרַבִּי יוֹחָנָן מַשּׁוּם רַבִּי יַנַּאי אָמַר, יֵשׁ לָהּ חָצֵר וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת.**

מבררת הגמרא: **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** – במה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש. מבארת הגמרא: **מַר** – רבי יוחנן **סָבַר** שדין **חָצֵר** שקונה לאשה את גיטה **מַשּׁוּם יָדָהּ אִיתְרַבָּאי** – התרבה מדין יד, והוא כלול במה שאמרה התורה 'ונתן בידה', **וְכִי הֵיכִי דְּאִית לָהּ יָד** – וכמו שלקטנה יש 'יד' והיא מתגרשת אם נתן גט בידה, **חָצֵר נַמִּי אִית לָהּ** – גם 'חצר' יש לה. **וּמַר** – וריש לקיש **סָבַר** שדין **חָצֵר** שקונה לאשה את גיטה **מַשּׁוּם שְׁלִיחוּת אִיתְרַבָּאי** – התרבה, **וְכִי הֵיכִי דְּשָׁלִיחוּת לֵית לָהּ** – וכמו שאין דיני שליחות בקטנה, **חָצֵר נַמִּי לֵית לָהּ** – כך גם קנין חצר אין לה.

מקשה הגמרא על ריש לקיש: **מִי אִיכָּא מַאן דְּאָמַר** – האם יש מי שסובר **שְׁחָצֵר מַשּׁוּם שְׁלִיחוּת אִיתְרַבָּאי, וְהָתַנְיָא**, נאמר בתורה (שמות כב ג) 'אִם הַמָּצֹא תִּמָּצֵא בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה וגו' שְׁנַיִם יְשַׁלֵּם', ודורשת הברייתא, נאמר 'בְּיָדוֹ', **אֵין לִי אֶלָּא** אם גנב בְּיָדוֹ, אבל אם נעל את גִּנּוֹ **חֲצֵירוֹ וְקֵרְפֵּיפוֹ** כדי לגנוב בהמה שנכנסה שם מעצמה, **מְנַיִן** שחייב כפל כגנב, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'הִמָּצֵא תִּמָּצֵא'** מִכָּל מָקוֹם, שבכל מקרה שהגניבה ברשותו של הגנב מכח מעשיו, חייב. ומקשה הגמרא: **וְאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – ואם תעלה בדעתך **שְׁחָצֵר מַשּׁוּם שְׁלִיחוּת אִיתְרַבָּאי, אִם כֵּן מָצִינוּ שָׁלִיחַ לִדְבַר עֲבֵירָה**, שהתורה מחייבת את המשלח [הגנב] על מעשהו של השליח [החצר], **וְקָיְימָא לָן** – והרי כלל הוא בידינו, **שֵׁאֵין שָׁלִיחַ לִדְבַר עֲבֵירָה.** מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבִינָא, הֵיכָא אַמְרִינַן** – היכן אנו אומרים **דְּאֵין שָׁלִיחַ לִדְבַר עֲבֵירָה**, רק **הֵיכָא דְּשָׁלִיחַ בַּר חִיּוּבָא הוּא** – כשגם השליח מחויב באיסור זה, **אֲבָל בְּחָצֵר דְּלַאו בַּר חִיּוּבָא הוּא** – שאינה שייכת בחיוב מצוות, **מִיחַיַּיב שׁוֹלְחוֹ** – יהיה המשלח חייב על העבירה.

מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה** שאם אין על השליח חיוב בעבירה, המשלח חייב, אם כן **הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה וְעֶבֶד צְאוּ וּנְבוּ לִי, דְּלַאו בְּנֵי חִיּוּבָא נִינְהוּ** – שהם אינם חייבים לשלם על מה שגנבו, **תָּבֵי נַמִּי מִיחַיַּיב שׁוֹלְחָן** – האם אכן יהיה השולחם חייב בתשלומי הגניבה. מתרצת הגמרא: **אָמְרַתְּ** – יכול אתה לומר **אִשָּׁה וְעֶבֶד** בעצם **בְּנֵי חִיּוּבָא נִינְהוּ, וְהַשְׁתָּא מִיהָא** – ורק עתה פטורים משום **שֶׁלֹּא לְהוּ לְשַׁלּוּמֵי, דִּתְנַן (ב"ק פז.), נִתְנַגְּחָה הָאִשָּׁה וְנִשְׁתַּחְרֵר הָעֶבֶד, חַיֶּבֶת לְשַׁלֵּם** על מה שהזיקו קודם לכן. ולפיכך השולחם לגנוב פטור, כי גם הם בני חיוב, ואין שליח לדבר עבירה.

תירוץ נוסף: **רַב סָפָא אָמַר, הֵיכָא אַמְרִינַן** – היכן אנו אומרים **שֵׁאֵין שָׁלִיחַ לִדְבַר עֲבֵירָה**, רק **הֵיכָא דְּאִי בָּעֵי עָבֵיד וְאִי בָּעֵי לָא עָבֵיד** – היכן שאם השליח רוצה הוא עובר בר העבירה, ואם אינו רוצה אינו עובר, **אֲבָל בְּחָצֵר דִּכְעֵל כַּרְחֵיהּ מוֹתִיב בָּהּ** – שהנחת החפצים בה נעשית בעל כרחה, **מִיחַיַּיב שׁוֹלְחוֹ** – מתחייב המשלח על העבירה. הגמרא מבררת מה החילוק בין שני התירוצים. שואלת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – מה החילוק בין תירוצו של רבינא לתירוצו של רב סמא. משיבה הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – יש חילוק ביניהם לגבי כֹּהֵן **דְּאָמַר לֵיהּ לְיִשְׂרְאֵל צֵא וְקַדֵּשׁ לִי אִשָּׁה גְּרוּשָׁה**, האסורה לכהן ומותרת לישראל, **אִי נַמִּי**, לגבי **אִישׁ** המוזהר ב'לא תַקפּוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם' (ויקרא יט כז) **דְּאָמַר לָהּ לְאִשָּׁה** שאינה מוזהרת בזה, **אַקְפִּי לִי** – הקיפי [–גלחי] את פאתו של קָטָן זה. **לְהָךְ לִישְׁנָא דְּאָמַר שָׁכָל חֵיכָא דְּאִי בָּעֵי עָבֵיד אִי לָא עָבֵיד** – שכל שאם ירצה השליח יעשה את העבירה ואם לא ירצה לא יעשה, **לֹא מִיחַיַּיב שׁוֹלְחוֹ, הָנֵי נַמִּי** – גם אלו, הישראל והאשה, **אִי בָּעֵי עָבֵיד אִי בָּעֵי לָא עָבֵיד** – הבחירה בידם האם לעשות את שליחותם או לא, ולכן **לֹא מִיחַיַּיב שׁוֹלְחָן.** אולם **לְהָךְ לִישְׁנָא דְּאָמְרַתְּ שָׁכָל חֵיכָא דְּשָׁלִיחַ לַאו בַּר חִיּוּבָא** – שבכל מקרה שהשליח אינו בר חיוב, **מִיחַיַּיב שׁוֹלְחוֹ, הָנֵי נַמִּי** – גם אלו, **כֵּיוָן דִּלְאוֹ בְּנֵי חִיּוּבָא נִינְהוּ** – כיון שאינם מצווים באיסור זה, **מִיחַיַּיב שׁוֹלְחָן.**

מקשה הגמרא: **וּמִי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר** – האם יש מי שסובר **שְׁחָצֵר לַאו מַשּׁוּם יָדָהּ אִיתְרַבָּאי, וְהָתַנְיָא**, נאמר בתורה (דברים כד א) **וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ**', **אֵין לִי אֶלָּא** שמתגרשת בנתינת הגט לְיָדָהּ, אך אם נתן לְגִנָּהּ **חֲצֵירָהּ וְקֵרְפֵּיפָהּ מַנַּיִן** שמגורשת, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְנָתַן' מִכָּל מָקוֹם** – שאפשר לתת את הגט גם ברשות האשה. ואם חצר היא רק שליח של האשה, מדוע נצרך הלימוד לזה מ'ונתן', הרי שלידות בגט כבר נלמדת ממקום אחר.

מתרצת הגמרא: באמת **לְעָנְיַן גֵּט כְּווֹתֵי עִלְּמָא לֹא פְּלִיגִי** – לא נחלקו **דְּחָצֵר מַשּׁוּם יָדָהּ אִיתְרַבָּאי, כִּי פְּלִיגִי** – ונחלקו רק **לְעָנְיַן מְצִיאָה**, האם גם במציאה יש לקטנה קניני חצר וארבע אמות או לא, **מַר** – רבי יוחנן **סָבַר**

אגרות קודש

[ה'תשל"ב]

תסיח דעתה מאשר (כותבת ש)רוצים לפגוע בה ח"ו, כי **ה' שומרה בתכ"י**.